

Cal Morros

Rajadell

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Valldòria. SO del terme.
Emplaçament Camí de Valldòria direcció Barquets i Can Torre, i poc després de Barquets, trencall a l'esquerra
Alçada: 445

Coordenades:

Latitud: 41.72163
Longitud: 1.68936
UTM Est (X): 390983
UTM Nord (Y): 4619700

Classificació

Número de fitxa 08178 - 34
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Contemporani Modern
Segle XVII-XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Cal Morros 1, abandonada. Esquerra a l'edifici residencial posterior. Moltes parts -especialment els corrals- estan abandonades. Tot el conjunt està deshabitat

Protecció

Observacions protecció: AEA. Catàleg bens protegits 2014 (num. 42) (Només Cal Morros 1)

Accés

Ús actual:

Titularitat

Titular:

Autoria de la fitxa

Data de registre de la fitxa:

Fàcil
Productiu
Privada
Ref. Cad: 08177A00900001
PEP 1993 (Jordi Piñero)/ OPC 2017-2020
ds., 10/10/2020 - 02:00

Descripció

Conjunt d'edificacions adossades que formen un gran casal. Formen part del conjunt dues cases de pagès principals adossades, a més d'un gran edifici de planta rectangular a la part posterior, un petit pati, algunes dependències, un galliner, un grup de tines isolades, un pou (molt mal conservat), la pallissa i, a uns pocs metres, un canal i una bassa circular (fitxa 404)

Les dues cases adossades són de tipologia semblant però no idèntica. Es tracta de dos cossos de planta rectangular i cobertes a doble vessant amb el carener perpendicular a la façana. Presenten planta baixa més un pis i golfes i estan bastides amb pedra amb un arrebossat d'un color torrat. Les façanes principals d'ambdues cases són a la banda NE. La de llevant, una mica més gran, té portal adovellat, amb arc de mig punt. Es troba descentrat, al costat esquerra. El primer pis presenta quatre obertures, una d'elles, un balcó. Les finestres estan emmarcades amb pedra. A la seva esquerra, més a llevant, presenta un cos modern adossat amb galeria. La casa de llevant (Cal Morros 2) sembla ser -juntament amb la pallissa- la construcció més antiga del conjunt. L'habitatge de ponent (Cal Morros 1) és més petita i simple i actualment es troba abandonat. Té diverses obertures emmarcades amb maó. Al costat esquerra s'hi practicà modernament una gran porta per a vehicles.

L'edifici rectangular posterior és una gran construcció adossada transversalment per la part de darrera a les dues anteriors. Es tracta d'un edifici molt ferm fet amb grans carreus ben tallats i les cantoneres perfectament escairades. La paret de migdia està reforçada amb tres contraforts. L'edifici està compost de planta baixa més dos pisos i golfes, amb coberta a doble vessant. Les obertures són força regulars: a la façana posterior, més llarga, hi ha 4 balcons al segon pis i finestres més petites al primer pis, totes emmarcades amb pedra. A l'extrem SE s'hi observa una gran esquera. A la façana més estreta, que dona al SE, hi ha bastantes obertures, totes emmarcades en totxo, entre les que destaquen un parell d'arcades en forma de galeria. Al costat NO hi ha adossada una estructura singular de planta quadrangular amb els angles arrodonits.

La pallissa és una construcció també molt ferma i de planta rectangular i coberta a doble vessant. Es situa a 37 m. al NE de la casa.

Pel que fa a les tines, formen una construcció típica amb dues cambres que contenen tines cilíndriques. A la part posterior hi ha les restes dels barracons amb les boixes i una premsa. També presenta una esquera notable.

A uns 170 m. al NO es troba la bassa (veure fitxa 404)

Observacions:

Antigament Mas Pujol. Figura al Catàleg de Masies i Cases Rurals 2014 (amb dues fitxes, 49, Cal Morros 1, i 50, Cal Morros 2). Mas Morros per Molins (2020:248). Al Catàleg de bens protegits està fitxada, no com edifici, sinó com a Àrea d'expectativa arqueològica, però només una de les dues cases, Cal Morros 2.

Situada en un petit altiplà envoltat de conreus. Per la vall hi passa el torrent de Valldòria.

D'origen medieval, l'actual casa de Can Morros 2 podria datar del segle XVII. Fou ampliada en els segles XVIII, XIX i XX. Primer, amb una casa bessona a ponent, i després amb el gran edifici rectangular posterior. Per tant, es tracta d'un antic mas convertit a finals del segle XIX en un gran casal. D'una arquitectura planificada, sòbria i molt ferma, Cal Morros s'allunya de la masia tradicional, i s'ha conservat pràcticament sense afegits posteriors. Recorda arquitectònicament cal Dalmau, de manera que l'edifici posterior podria ser una ampliació destinada a una colònia de parcers. La bassa també guarda paral·lels amb Cal Dalmau.

Els edificis presenten les següents inscripcions gravades en diferents llindes de porta o finestra

- Llinda en una pilastra de la pallissa: 1760
- Llinda situada al costat d'un banc, fora de context: 1788

- Façana de Cal Morros 2 (façana NE) : 4 inscripcions. Dovella central del portal: AVE MARIA 1817, que s'emmarca amb una sanefa coronada amb una creu; llinda d'una finestra 1850, dins una sanefa; llinda d'una finestra 1819, amb una creu entre 18 i 19; llinda d'una finestra 1906.
- Llindes de les finestres de la façana SO (edifici rectangular) 1905 i JM 1910
També es conserven corròns per batre i una premsa.
Usos: Cal Morros 2: residencial; Cal Morros 1: sense ús (abandonat)

Història

Aquest és un dels masos antics de Rajadell. Primerament era conegut com a mas Pujol. Al segle XIII ja es coneixen notícies de la família dels Pujol.

El 8 de febrer de 1549, la senyora Guiomar, vidua de Francesc de Cruïlles, senyora del terme, va cedir els masos del Pujol i de la Guàrdia a Miquel Aguileres, àlies Picalqués, un cabaler de Fals. Sens dubte, es tracta de dos masos rònecs que estaven abandonats i despoblats a causa de la crisi del segle XV. En el mateix moment, Aguileres compra a gràcia el Mas Valloriola a Antoni Xuriguera. Molins (2020:248-55) explica amb tot detall els successius propietaris del mas. Després de la mort de Miquel Aguileres (1557), i en espera de la majoria d'edat de l'hereu, Joan, administra els bens el segon marit de sa mare. Es casa amb Violant Torra, filla de Joan Torra de l'Oliver el 1574. El 1575 Joan Aguileres lloga el Coll del Gem al Massana durant tres anys. Va ser batlle de Rajadell. També trobem citat Joan Aguileras del Pujol, àlies el Campaner, a la crida que va fer als seus súbdits el senyor del Castell el 1585. El mateix any, consta com a detingut a la presó reial de Manresa. Va sortir-ne avalat pel mateix Senyor. En desconeixem l'acusació. Mor el 1591. La seva filla, Paula Anguileres, dita la Pujola, es converteix en hereva i mestressa. La casa estava plena de germans, amb gendres, joves, la mare, i força treballadors.

La pubilla es casa amb Gili Morros, del terme del castell de Boixadors, el 1593, fent de testimoni el mateix senyor de Rajadell, Joan d'Eimeric. A partir de llavors, té lloc el canvi de nom a Mas Morros. El Gili va engrandir la casa, ja que va tenir 12 fills. Molts, amb les seves famílies, es van quedar a la casa. A més, cal afegir uns quants mossos occitans. El Gil o Gili participava en els afers de la comunitat local i el 1611 era un dels administradors de l'obra de l'església parroquial. A la seva mort, el 1611, deixa la finca a l'hereu Gaspar, que al 1624 es casa amb Paula Cortès, una filla del propietari del Cortès. En el capbreu de 1624, es confirma que posseeix el mas Pujol (habitat) i els masos rònecs de la Guàrdia i Valleriola. El 1680 el cap de casa ja era l'Isidre, fill de Gili. Mor en aquest any. S'havia casat el 1648 amb Teresa, filla d'Antic Tornamira, propietari d'Oristà. El següent amo és Isidre, fill de l'anterior, que es casa amb Magdalena Serra d'Oristà, que mor jove. El següent hereu es Alexandre, oncle de l'anterior. El següent hereu és l'Agustí, fill d'Alexandre, casat el 1716 amb Rosa Puig. Al no tenir fills traspasa l'heretat al seu germà Magí, nascut el 1690 i casat amb una filla del Junyent, Maria Àngela. El seu primogènit es l'Isidre Morros Junyent, casat el 1764 amb Maria Puigdelívol. Durant l'etapa de l'Isidre Morros es van fer reformes a la casa, com n'és testimoni una llinda amb la inscripció AVE MARIA 1817. L'amo següent del mas Morros va ser Josep Morros Puigdelívol, fill de l'anterior. Es casa en segones núpcies amb Rosa Casajoana. El seu fill i hereu Francesc Morros Casajuana es casa el 1819 amb Rosa Aloy. Francesc Morros va ser alcalde, possiblement el primer, del recent creat municipi de Rajadell el 1846. No devien portar gaire bé els comptes, per que la superioritat va denunciar a l'Ajuntament i li va reclamar a Morros el pagament de 2.322 rals. El mas va prosperar durant aquesta època i es nota en les obres (ho testimonien les llindes gravades amb els anys 1831 i 1850). L'any 1857 hi consta que al mas Morros tenien en funcionament un molí d'oli. Al costat de la masia dels amos hi havia una dependència que anomenaven la Premsa, on s'hi estava una família de masovers. Francesc Morros mor el 1866. El seu fill hereu, Joan Morros Aloy, esdevé cap de casa. S'havia casat el 1852 amb Maria Teresa Fontanellas Parcerisas, filla dels amos de Parcerisses. N'és l'hereu el fill gran, Francesc Morros Fontanellas, casat el 1882 amb Lluïsa Playà, que es va beneficiar dels preus alts del vi i va guanyar molts diners, que va invertir en béns immobles. El 1895 va fer-se amb la propietat del mas Braquets (que incloïa la Censada), adjudicada pel jutge, perquè l'amo Marcelino Braquets no va ser capaç

de suportar els deutes. També va adquirir cases a Manresa.

Es en aquest període quan te lloc la gran transformació del mas en un gran casal (entre 1905 i 1910, segons indiquen les dates gravades a les llindes). S'amplia la casa amb un nou cos, que es diferencia de l'estil constructiu anterior per ser de maons, en comptes de pedra picada. Aquest edifici podria haver estat destinat a allotjar parcers. Per aquesta època cal Morros constituïa un dels masos més forts de Rajadell, amb quatre mossos que hi treballaven durant tot l'any.

El següent hereu és Joan Morros Playà, casat amb Agnès Piqué el 1914 i van tenir tres filles. Joan mor el 1950 i Agnès el 1970. La propietat (Can Morros i Can Braquets) passa a una societat agrícola, la SAT Morros, participada per la pubilla.

Bibliografia

RAFAT, Francesc (1982). Demografia de Rajadell al segle XVI. A Miscel·lània d'Estudis Bagencs, num. 2. Manresa. pp 123-134

RAFAT, Francesc (1980). "Can Morros". Butlletí de la Festa de Sant Sebastià. Rajadell

RAFAT, F (1981)

RAFAT, F (1984)

RAFAT, F (1987)

MOLINS, Ernest (2020). Cases i Masos de Rajadell (I). Ajuntament de Rajadell. Pp 248-55

